

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МЕДИКО – ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник ректора
з навчальної роботи

 Світлана ГІЛІНА
«25» серпня 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ІІ КУРСУ**

ОК 36. НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

Ступінь вищої освіти «бакалавр»
Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність: 053 «Психологія»
Освітньо-професійна програма «Психологія»

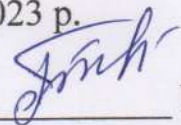
Миколаїв - 2023

Робоча програма практичної підготовки здобувачів вищої освіти II курсу,
освітньо-професійного ступеня «бакалавр» за спеціальністю
053 «Психологія»

Розробники: Куліш В.І., кандидат психологічних наук, доцент
Петьков В.А., кандидат психологічних наук, доцент
Лукіна Н.Б., кандидат психологічних наук, доцент
Шапошникова Ю.Г., кандидат психологічних наук, доцент

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від 23 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри психології Віталій ПЕТЬКОВ

Робочу програму погоджено Вченою радою університету

Протокол № 1 від 25 серпня 2023 р.

Голова Вченої ради Михайло ВОЛКОВ

1. ВСТУП

Навчально-виробнича практика призначається для здобувачів, які оволодівають фахом психолога. Якісні і кількісні параметри підготовки психолога мають відповідати вимогам освітньої програми «Психологія», згідно з якою фахівець готується до здійснення своєї професійної діяльності.

Під час практики здобувач повинен використати знання, навички та вміння, набуті з дисциплін, які вивчалися протягом 2-х років. У цілеспрямовану формуванні фахівця на початковому етапі виняткова роль належить навчально-виробничій практиці, яка проводиться протягом 2 тижнів та становить собою завершальний етап 2-го курсу.

Програма практики в поєднанні з іншими практичними та теоретичними курсами, передбаченими навчальним планом, має забезпечити всебічну підготовку психолога, закласти основу для подальшого самостійного удосконалення професійних умінь та навичок, виховувати творчий, дослідницький підхід до своєї діяльності.

Обов'язковою умовою проведення практики здобувачів є наявність на базі практики досвідченого психолога. Можливими базами для проведення навчальної практики є найрізноманітніші заклади, установи та організації, де працює психолог-практик (школи, гімназії, ліцеї, коледжі, дошкільні дитячі установи, соціально-психологічні служби для молоді, державні та приватні підприємства, установи та фірми, медичні установи, телефони довіри тощо).

Перед початком практики на кафедрі психології проводиться настановча конференція, у якій беруть участь здобувачі-практиканти та їх керівники від університету та баз практики. На ній відповідальний за проведення практики від кафедри психології знайомить здобувачів та керівників з наказом ректора, вимогами щодо проходження практики, обов'язками здобувачів-практикантів та керівників. Для кожної бази практики з числа здобувачів призначається староста.

Практика здобувачів ПВНЗ «МПУ» є невід'ємною складовою частиною навчального процесу й проводиться у відповідності до «Положення про проведення практики здобувачів вищих навчальних закладів освіти», затвердженого Міністерством освіти та науки України наказом №93 від 8 квітня 1993 р., Положення про проведення практики здобувачів в ПВНЗ МПУ, законом України Про вищу освіту, від 01.07.2014 р. № 1556-VII (особливо 1 ст. 51), стандарту вищої освіти України у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», освітньої програми «Медична психологія», робочих навчальних планів зі спеціальності 053 «Психологія», наскрізної програми практик, інструкції з охорони праці та навколишнього середовища, методичних рекомендацій по виконанню індивідуальних завдань з навчально-виробничої її практики.

Основними обов'язками здобувачів-практикантів є:

1.Розпочати і завершити практику у визначений термін.

2.Перебувати на базі практики продовж усієї практики.

3.Якісно виконувати усю роботу, передбачену програмою практики.

Невиконання хоча б одного пункту програми є підставою для не атестації здобувача-практиканта.

4.Дотримуватися правил внутрішнього розпорядку бази практики.

5. Виконувати розпорядження адміністрації бази практики та керівників практики.

6. Дотримуватися норм поведінки.

7. Дотримуватися положень Кодексу психологів.

8. Вчасно оформити документацію.

9. Захистити звіт по практиці.

Основними обов'язками керівника практики від університету є:

1. Забезпечити практикантів скеруванням на практику.

2. Спільно з керівником від бази практики забезпечити зустріч практикантів з керівництвом бази практики.

3. Ознайомити здобувачів з метою та завданнями практики.

4. Ознайомити здобувачів з правилами ведення документації.

5. Допомогти укласти індивідуальний план практикантів, затвердити його та контролювати виконання.

6. Проводити індивідуальні та групові консультації.

7. Контролювати хід практики.

8. Оцінити роботу здобувачів на практиці.

9. Взяти участь у настановній та підсумковій конференціях з питань практики.

10. Подати письмовий звіт про керівництво практикою.

Основними обов'язками керівника від бази практики є:

1. Спільно з керівником практики від навчального закладу забезпечити зустріч практикантів з керівництвом бази практики.

2. Ознайомити здобувачів-практикантів з базою практики.

3. Ознайомити здобувачів-практикантів з правилами техніки безпеки та протипожежної безпеки на робочому місці.

4. Допомогти укласти індивідуальний план практикантів та контролювати його виконання.

5. Проводити індивідуальні та групові консультації.

6. Контролювати хід практики.

7. Оцінити роботу здобувачів на практиці, їхню готовність до професійної діяльності.

8. Підготувати характеристику на здобувача-практиканта.

9. Взяти участь у настановній та підсумковій конференціях з питань практики. На бази практики здобувачі з'являються зі скеруванням, яке їм видають керівники від університету на кафедрі. Щоби допустити до роботи, практиканти повинні заздалегідь пройти в університеті медичний огляд та інструктаж з техніки безпеки та протипожежної безпеки. Після завершення практики на кафедрі психології проводиться підсумкова конференція.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Загальна мета практика полягає у закріпленні в умовах виробництва теоретичних знань, забезпеченні єдності теоретичного та практичного навчання здобувачів. Мета навчальної практики здійснюється шляхом ознайомлення зі змістом і формами роботи на базі практики та виконання конкретних завдань,

передбачених програмою практики. Локальною метою практики є ознайомлення здобувачів із діяльністю практичного психолога в різноманітних закладах освіти та на виробничих підприємствах, забезпечення практичного знання здобувачами закономірностей професійної діяльності та оволодіння способами її організації, розвиток вміння вирішувати конкретні психологічні завдання згідно з умовами та специфікою закладу, де проводиться практика, виховання у здобувачів потреби систематично поновлювати свої знання і творчо застосовувати їх у своїй діяльності.

Основними завданнями практики є:

- закріплення, поглиблення та розширення теоретичних знань з практикою з вивчених дисциплін (загальна психологія, практикум з загальної психології, психодіагностика. Клінічна психодіагностика, психофізіологія, вікова анатомія, фізіологія та психологія, психологія стресу та суїцидологія, психологія здоров'я та здорового способу життя);

- підготовка до вивчення профільюючих дисциплін (загальна психологія, психологічне консультування та основи корекції, патопсихологія та клінічна психологія, соціальна та політична психологія, практикум з загальної психології, вікова та педагогічна психологія, спеціальна психологія);

- збір матеріалів для виконання курсової роботи;

- набуття навичок виконання майбутньої професійної діяльності, перевірити та закріпити теоретичні знання в умовах реальної практичної діяльності психолога у закладах освіти, в установах та організаціях різних форм власності, в яких існують психологічні служби, а також суспільної і організаційної роботи в колективі.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Навчально-виробнича практика передбачає:

- складання характеристики бази практики в цілому;

- роботу над індивідуальним завданням. Загальна характеристика діяльності бази практики включає:

- коротку характеристику щодо створення, роду і специфіки діяльності і функцій бази практик;

- дослідження щодо структурних особливостей бази практики;

- опис і аналіз функціонування бази практики;

- аналіз предметної області.

Індивідуальні завдання здобувачам видають керівники практики від університету, виходячи із специфіки бази практики. У якості індивідуального завдання здобувачі розробляють та вносять пропозиції за основними напрямками діяльності. Індивідуальне завдання передбачає також підготовку теоретичного питання за одним із найпрогресивніших методів підвищення ефективності діяльності бази практики.

За результатами проведеної роботи проводиться підготовка звіту і його захист.

Повноцінна реалізація закладених в основу програм практик головних завдань передбачає проходження студентами **3-х послідовних етапів роботи:**

початкового, основного, завершального. Здобувач-практикант повинен здійснювати роботу відповідно до **опису наступних етапів**.

На початковому (установчому) етапі:

- бути присутнім на зборах по практиці;
- ознайомитися із програмою;
- отримати індивідуальне завдання у керівника і узгодити з ним календарний план роботи на період проходження практики;
- індивідуальне завдання занести у щоденник практики. На основному етапі (період проходження практики):

- якісно і повністю виконувати індивідуальне завдання;
- збирати й узагальнювати матеріал за даними практики;
- систематично доповідати керівнику практики про виконані завдання;
- вести щоденник практики.

На завершальному (підсумковому) етапі:

- підготувати звіт по практиці у відповідності до вимог програми практики;
- своєчасно здати у встановлений термін звіт по практиці на кафедру.

Здобувач-практикант відображає свою роботу у Щоденнику практики та отримує відгук та висновки керівників практики від бази та кафедри.

3.1. Сформовані компетенції

У результаті проходження начально-виробничої практики здобувач оволодіває такими компетентностями:

Загальні:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї.

Спеціальні:

СК 01. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК 04. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК 05. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК 06. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

СК 07. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК 08. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК 09. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну

роботу відповідно до запиту.

СК 11. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК 13. Здатність розробляти та реалізовувати типові програми, спрямовані на профілактику відхилень у соціальному та особистісному статусі, психічному та професійному розвитку людини.

СК 14. Здатність визначати й пояснювати психологічні механізми формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань для розуміння спеціальних розділів психології з метою майбутньої спеціалізації та освоєння міждисциплінарного зв'язку.

ПРН 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення професійних завдань.

ПРН 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу літературних джерел, включаючи спеціальну термінологію для проведення дослідження.

ПРН 5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги вимірювати індивідуальні та психологічні показники особистості. Це означає здатність оцінити зміни у розвитку психіки та коригувати їх.

ПРН 6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПРН 7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПРН 8. Презентувати результати власних досліджень усно та письмово.

ПРН 9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх роз'яснення.

ПРН 10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, відстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до особливостей співрозмовника в умовах міжособистісної взаємодії.

ПРН 14. Ефективно виконувати різні ролі у процесі вирішення фахових завдань, демонструвати лідерські якості і вміння узгоджено працювати в аудиторії самостійно та під керівництвом викладача.

ПРН 18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я та за потреби визначити зміст запиту до супервізії.

Після проходження навчально-виробничої практики здобувач повинен:

Знати:

- структуру та особливості роботи психологічних служб різних типів підприємств та закладів: освіти, медичних;
- методичний та психологічний інструментарій, яким користується психолог;
- особливості сучасного етапу роботи психолога, надбання передового досвіду;
- основні напрями науково-практичної та прикладної психології;
- особливості проведення психологічного дослідження із застосуванням прийомів психодіагностичних вимірювань, клінічної психодіагностики;
- шляхи закріплення, поглиблення та синтезування психологічних знань у процесі їх використання для вирішення конкретних завдань.

Вміти:

- складати план роботи психолога у відповідності із специфікою навчально-виховного закладу чи організації, при яких функціонує психологічна служба;
- аналізувати та описувати матеріально-технічну та методичну базу проведення практики;
- аналізувати особливості діяльності та професійні функції психолога; проводити спостереження, опитування;
- обирати ефективні прийоми роботи з урахуванням конкретної ситуації;
- спостерігати, аналізувати та узагальнювати досвід психологів, переносити ефективні прийоми і форми роботи в практику своєї діяльності;
- вивчати спеціальну літературу та творчо осмислювати її; самостійно виконувати індивідуальні завдання;
- здійснювати самоконтроль та самоаналіз своєї професійної діяльності.

Набути навичок: виконання майбутньої професійної діяльності, перевірити та закріпити теоретичні знання в умовах реальної практичної діяльності психолога у закладах освіти, в установах та організаціях різних форм власності, в яких існують психологічні служби, а також суспільної і організаційної роботи в колективі. Опанування первинних методів психодіагностики: спостереження, бесіди, анкетування, опитування, тестування, клінічної психодіагностики.

3.2. Вид та термін проведення практики

Практика для здобувачів є ваговою частиною навчального процесу підготовки майбутніх практичних психологів. Навчальним планом підготовки бакалаврів психології передбачено такий вид практики як навчально-виробнича. Практика є психологічною за змістом. Її проходження дає змогу здобувачам на базі отриманих знань ознайомитися з уміннями та навичками, які відповідають посадовим обов'язкам сучасного психолога.

Тривалість робочого дня практикантів у кожному випадку визначається режимом роботи підприємства, закладу, установи. Із загального робочого часу на день здобувачам-практикантам виділяється година для оформлення щоденника та іншої документації.

Термін проведення практики – 2 тижні. Конкретні терміни практики можуть коригуватись, залежно від індивідуальних побажань здобувачів та дозволу кафедри психології.

Під час проходження навчально-виробничої практики, здобувачі 2-го курсу знайомляться з професійною діяльністю практичного психолога, зокрема, вони повинні:

1. Ознайомитися з основними напрямками роботи психолога в організації;
2. З'ясувати зміст роботи кожного з напрямів роботи практичного психолога;
3. Навчитися аналізувати роботу психолога відповідно до заданих критеріїв його діяльності.

Ефективність проходження здобувачами практики обумовлюється кількома чинниками: *належного керівництва практикою з боку викладачів та методистів; вдалого підбору закладів для проходження практики з добре поставленою роботою і творчим працюючим персоналом; доброзичливого ставлення колективу закладу до здобувачів-практикантів, надання їм необхідної методичної допомоги; психологічної готовності здобувачів.*

Тривалість робочого часу здобувачів під час проходження практики регламентується Кодексом законів про працю України і складає, від 16 до 18 років – 36 годин на тиждень (ст. 51 із змінами, внесеними Законами № 871-12 від 20.03.91, № 3610-12 від 17.11.93, № 263/95 ВР від 05.07.95), від 18 років і старше – не більше 40 годин на тиждень (ст. 50 в редакції Закону № 871-12 від 20.03.91, із змінами, внесеними Законом № 3610-12 від 17.11.93).

Бази практики

1. КНП «Миколаївський обласний будинок дитини» м. Миколаївської обласної ради, Миколаїв, вул. Курортна, буд. 7-б.
2. КНП «Миколаївський обласний центр психічного здоров'я» м. Миколаївської обласної ради, Миколаїв, вул. 2-а Екіпажна, буд. 4.
3. Миколаївська обласна організація Товариства Червоного Хреста України м. Миколаїв, пр. Центральний, 21.
4. Відділення Всеукраїнської благодійної організації «Турбота про літніх в Україні», м. Миколаїв вул. Сінна, буд. 77/13.
5. Миколаївський міський центр підтримки ветеранів війни. м. Миколаїв, провулок Кобера буд. 13А/8.
6. Миколаївський ліцей № 34 Миколаївської міської ради Миколаївської області.

Здобувачі можуть самостійно з дозволу завідувача кафедри підбирати для себе місце проходження практики і пропонувати їх для використання.

4. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Навчально-виробнича практика включає:

1. Відвідування і безпосереднє знайомство зі специфікою та формами організації діяльності психолога в закріплених базах практик.
2. Знайомство з психологічною документацією та інформацією.
3. Ділове спілкування зі спеціалістом-психологом.
4. Спостереження та допомога практичному психологу в усіх видах психодіагностичної роботи.
5. Виконання індивідуального завдання.
6. Робота у навчальній лабораторії психології (каб. №303).

Під час проходження практики здобувачі-практиканти повинні суворо дотримуватися правил охорони праці та протипожежної безпеки. Кожен здобувач отримує індивідуальні завдання, які повинен вчасно та якісно виконати і оформити відповідно до вимог.

4.1. Індивідуальні завдання

Під час навчально-виробничої практики здобувачі повинні виконати наступні індивідуальні завдання (розподіл часу може бути зміненим залежно від специфіки роботи практиканта):

1. Скласти календарний план роботи.
2. Скласти графік відвідування місця проходження практики.
3. Вести щоденник спостережень.
4. Ознайомитися з діяльністю психологічної служби за місцем проходження практики:
  - з планом та змістом роботи психолога,
  - обов'язками практикуючого психолога,
  - розподілом часу на різні види діяльності,
  - психологічною документацією,
  - робочим місцем психолога,
  - вимогами щодо оформлення кабінету психолога.
5. Бути присутнім під час проведення психологічних обстежень, бесід, консультування.
6. Приймати активну участь у психодіагностичному обстеженні.
7. Допомогти оформити кабінет психології (при потребі) чи інші завдання з бази практики.
8. Займатися волонтерською діяльністю.
9. Оформити документи практики.

**Планування роботи по виконанню індивідуального завдання
навчально-виробничої практики**

Термін	Зміст роботи (завдання)	Зміст консультації методиста
I тиждень	Спостереження, формулювання гіпотез, вибір методів, визначення процедури проведення досліджень.	Перша консультація з керівником практики
II тиждень	Проведення дослідження, обробка результатів, перевірка первинних гіпотез, дослідження з уточненням первинних результатів	Друга консультація з керівником практики
III тиждень	Обробка результатів, розробка та надання психологічних рекомендацій за результатами діагностики, проведення консультації з обстежуваним, складання висновків та звіту практики	Друга консультація з керівником практики

Під час навчально-виробничої практики здобувачі здійснюють вивчення особистості як мінімум **2-х досліджуваних**, наприклад дитини та дорослого, та **2 дитячих груп**, або однієї в динаміки розвитку, що складає бюджет часу 2-х тижнів.

При виконанні психодіагностичної роботи здобувач-практикант користується принципами та **положеннями Етичного кодексу психолога**.

4.2. Навчальні посібники

Для ефективного проведення навчально-виробничої практики здобувачі можуть користуватися наступною навчальною літературою:

1. Бондаренко О. Психологічна допомога особистості. Харків, 2006.
2. Горноста́й П. П., Васьковская С. В. Теория и практика психологического консультирования. Проблемный подход. К., 2005.
3. Данчук Ю.П., Чеканська О.А. Практикум із загальної психології : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2017. 204 с.
4. Гудима О.В. Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях психології (курс лекцій): навчальний посібник / укладач О.В. Гудима. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2019. 88 с.
5. Гоцуляк Н.Є. Психологічна служба: навчальний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 138 с.

4.3. Методичні рекомендації

Після настановної конференції здобувачі від університетського керівника практики отримують скерування.

У перший день практики разом з університетським керівником вони прибувають на місце проходження практики, де їх зустрічає керівник від бази практики. Упродовж перших двох днів кожного практиканта закріплюють за своїм підрозділом, класом, академічною групою тощо. Керівник організації видає наказ про проходження практики здобувачами. У перший день здобувачі знайомляться з базою практики. Упродовж наступних 1–2 днів здобувачі складають календарний план роботи та графік відвідування місця проходження практики. У календарному плані повинно бути детально (по датах та годинах) описані види роботи здобувача під час проходження практики. У графіку відвідування зазначається дата, години та місце знаходження практиканта на базі практики. Один примірник графіка подається керівникові практики від кафедри психології для контролю.

Упродовж всієї практики здобувачі ведуть щоденник, у якому занотовують результати спостережень, свої враження про роботу психолога. Щоденник ведеться у довільній формі. Його має право оглянути лише керівник практики від кафедри психології.

Орієнтовне індивідуальне завдання навчально-виробничої практики для здобувачів II курсу спеціальності 053 Психологія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Таблиця 4.2.

Календарний план-графік навчально-виробничої практики студентів 2-го курсу

Дні, тижні	Завдання	Зміст роботи	Звітність
1	2	3	4
1-3 день	Знайомство з базою практики	Здобувачі знайомляться з особливостями роботи у закріплених організаціях	Записи у додатку до щоденника про враження від першого знайомства, про основні напрямки роботи практичного психолога
	Знайомство з роботою практичного (медичного) психолога	Відвідування кабінету психолога. Бесіда про види психологічної роботи психолога	Записи у додатку про зміст роботи психолога, копія плану роботи психолога (на період проходження практики)
	Знайомство з нормативною документацією	-планом та змістом роботи психолога, -обов'язками	Записи у додатку перелік нормативної документації

	ю психолога	практикуючого психолога, - розподілом часу на різні види діяльності, - психологічною документацією, - робочим місцем психолога, - вимогами щодо оформлення кабінету психолога.	психолога, копії нормативної документації психолога (на період проходження практики)
4-й день	Відвідування заняття з роботи психології	Спостереження за змістом, методами та формами роботи психолога	Зміст заняття (у вигляді стислого конспекту)
4-5 день	Спостереження	Спостереження за віковими особливостями Дитини: пізнавальні процеси: уява, сприйняття, увага, пам'ять, особливості розвитку мовлення.	Загальна характеристика віку дітей (відповідно до тої групи, в якій працює практикант): пізнавальних процесів, особливостей розвитку спілкування (див додаток 2).
6 день	Спостереження	Спостереження за віковими особливостями дитини: поведінкова сфера: проявами індивідуально психологічних характеристик особистості (темперамент, характер, ігрова діяльність, спрямованість тощо).	Загальна характеристика віку дітей (відповідно до тої групи, в якій працює практикант): вікові новоутворення; визначення провідного виду діяльності (відповідно до тої групи, в якій працює практикант) (див додаток 3).
6 день	Спостереження	Спостереження за комунікативними особливостями дитини	Загальна характеристика комунікативної сфери дитини (відповідно до тої групи, в якій працює практикант).
7 день		Оформити результати спостереження у вигляді протоколу. Зробити психологічний аналіз спостереження і психологічні висновки, пізнавальної, особистісної сфери, міжособистісних відносин.	
2 тиждень			
8-9 день	Психодіагностика	Психодіагностика за допомогою тестових методик (відповідно до плану практичного психолога) (2 методики)	1.Обробка результатів дослідження. 2.Проаналізувати результати. 3.

			Зробити висновки. 4. Оформити результати у вигляді протоколу
10 день		Оформити результати психодіагностики у вигляді протоколу. Зробити психологічний аналіз і психологічні висновки, пізнавальної, особистісної сфери, міжособистісних відносин.	
11-12 день	Узагальнення матеріалу	Написати психологічну характеристику на респондента. (див додаток 4). Зробити висновки.	Психологічна характеристика повинна бути написана в додатку до щоденника й підписана психологом закладу. 2. Оформлення звіту
13 день	Участь у підсумковій конференції практики. Захист звіту з навчально-виробничої практики.		

5. ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Здобувачі-практиканти повинні строго дотримуватися режиму праці бази практики та виконувати свою роботу згідно індивідуального графіку та плану роботи. Керівники практики контролюють перебування здобувачів на базах практики (згідно графіку), дотримання ними плану роботи, наявність необхідної документації, якість виконаної роботи, ставлення до своїх обов'язків та дисциплінованість. Керівник від кафедри психології має право контролювати записи, занесені у щоденник практики. Робота здобувачів та керівників практики, в свою чергу, контролюється завідувачем кафедри психології та навчальною частиною університету.

Загальні організаційні питання навчально-виробничої практики

Про проходження практики видається наказ:

1. Ректором університету про направлення здобувачів на практику до певної установи, призначення відповідальної особи – керівника практики від університету, склад комісії по захисту звітів про практику.

2. Керівником установи, де зазначається її термін, режим. Відповідальні особи.

Першого дня практики здобувачі разом із керівником практики (від навчального закладу) складають календарний план-графік практики. Календарний план-графік складається на весь період практики за програмою, записується у додаток до щоденника.

Відповідно до програми, календарного плану передбачається послідовне проведення роботи. Про фактичне виконання кожного з пунктів календарного плану робиться відмітка у щоденнику керівником практики.

Роботу, що виконана під час практики, здобувачі стисло описують у щоденнику кожного дня. Керівник практики від установи підтверджує записи і характеризує роботу практиканта. Здобувачі також складають звіти про виконану роботу, які передають керівникові практики від університету для перевірки.

На завершальному етапі практики керівник від установи оцінює роботу кожного здобувача. Свої зауваження він викладає у характеристиці, що засвідчується печаткою установи.

Оформлений таким чином щоденник підписує керівник від установи і передає для підпису керівнику практики від університету.

Порядок складання та оформлення звіту про практику

Звіт про практику має бути обсягом до 20 сторінок рукописного або друкованого тексту і повинен включати:

- опис роботи, що виконана за календарним планом під час проходження практики;
- висновки та пропозиції щодо удосконалення роботи практичного психолога.

Звіт потрібно готувати протягом усього періоду практики. Після завершення роботи з певного розділу плану, здобувач повинен опрацювати накопичений матеріал. В кінці практики здобувачу слід остаточно оформити документацію.

Рекомендується така послідовність матеріалу у звіті:

- титульний аркуш;
- щоденник;
- зміст практики;
- стислий виклад проведених робіт;
- загальний звіт.

Комісія у складі керівника практики від університету, викладача і керівника практики від установи організовує захист звітів. При встановленні оцінки враховується характеристика, яка видана керівником практики від установи, зміст звіту, знання здобувача з циклу професійно-орієнтованих і спеціальних дисциплін, зауваження керівника практики від університету.

Підведення підсумків практики, оцінювання роботи здобувача практиканта

Після закінчення терміну практики здобувачі звітують про виконання програм практики та індивідуального завдання.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем усіх розділів програми практики. Звіт з практики захищається з диференційованою оцінкою перед комісією, призначеною завідувачем кафедри психології. Захист практики приймається протягом 10 днів після її закінчення.

Оцінка за практику вноситься до заліково-екзаменаційної відомості і до залікової книжки здобувача за підписами керівника практики або членів комісії.

Здобувач, який не виконав програму практики без поважних причин, може бути надано право проходження практики повторно у вільний від навчального процесу час.

Здобувач, який востаннє отримав негативну оцінку з практики,

відраховується з вузу. Загальна оцінка за практику – 100 балів. Результати складання заліків з практики викладачі заносять в екзаменаційну відомість і проставляють в заліковій книжці.

Розподіл балів для оцінювання практики

№ п/п	Вид звітної роботи	Кількість балів
1	Оцінка виконання здобувачем індивідуального завдання практики керівником практики з університету	20 б.
2	Опис результатів знайомства з діяльністю психологічної служби за місцем проходження практики зі своїми коментарями	40 б.
3	Опис практики в щоденнику	10 б.
4	Оформлення звітної документації	10 б.
5	Захист практики	20 б.
6	Сума =100	

Підсумки практики обговорюються на засіданні кафедри психології.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Нормативно-правові документи, листи Міністерства освіти і науки України

1. Положення про психологічну службу системи освіти і науки України, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 липня 2009 р. за № 687/16703 ; Наказ МОН України 02.07.2009 № 616
2. Типове положення про центри практичної психології І Соціальної роботи, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 14 08.2000 р. № 385;
3. «ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЕКСПЕРТИЗУ психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах міністерства освіти і науки України», затверджене наказом міністерства освіти і науки України від 20.04 2001 р. № 330:
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.06.2001 р. № 439 „Про внесення змін до Положення про психологічну службу системи освіти України”, зареєстрованій в Міністерстві юстиції України 09.07.2001р. за № 570/5761;
5. Наказ Міністерства освіти і науки України та АПН України від 15.08.2001 р. № 592\33 „Про забезпечення розвитку психологічної служби в системі освіти України”;
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.10.2001р. № 691 „Про затвердження Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів”;
7. Лист Міністерства освіти і науки України від 12.04.2000 р. №1 \9-100 про зупинення процесу скорочення посад практичних психологів (соціальних педагогів) у дошкільних та інших типах загальноосвітніх та інших закладах системи загальної середньої освіти;
8. Лист Міністерства освіти і науки України від 27.08.2000 р. № 1,9-352 про планування діяльності, ведення документації і звітності усіх ланок психологічної служби системи освіти України;
9. Лист Міністерства освіти і науки України від 18.05.2001р. №1\9-193 щодо зарахування часу роботи на посаді «психолог» до стажу педагогічної роботи практичних психологів загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти;
10. Лист Міністерства освіти і науки України від 27.08.2002 р. №1\9-388 про проведення атестації практичних психологів (соціальних педагогів) загальноосвітніх навчальних закладів та центрів практичної психології і соціальної роботи ;
11. Постанова КМ України від 26 вересня 2002 р. № 1436 „Про внесення змін і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років”;
12. Накази МОН України: - Про Концепцію в галузі освіти щодо профілактики залучення незаконних форм праці від 28.12.2002 р. №762; - Про проведення атестації керівників та методистів-психологів центрів практичної психології і соціальної роботи від 19.1 1.2002р. № 661; - Про підпорядкування центральної психолого-медико-педагогічної консультації від 26.11.2002р. № 673\79; - Про

розширення мережі експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів за темою „Психолого-педагогічне проектування соціального розвитку особистості учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів” від 19.11.2002 р. № 662.

13. Методичні рекомендації МОН, МС України: - „Про особливості діяльності психологічної служби системи освіти України в 2002-2003 навчальному році” від 08.08.2008 р. №1 9-365; - „Про введення ставок практичних психологів (соціальних педагогів) в дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладах системи освіти” від 28.03.2002 р. №1 9-159; - „Реформування змісту освіти як умова профілактики залучення дітей до незаконних форм праці”, затверджені наказом МОН України від 28.12.2002 р. №762.
14. Постанова КМ України від 11 липня 2001 року „Про програму профілактики ВІЛ / СНІДу ”. 15. Національні програми „Репродуктивне здоров'я”, „Програма боротьби п захворюваннями на туберкульоз ”.
16. Постанова КМ України „Про національний план щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню тендерної рівності у суспільстві ’.
17. Накази МОН України: - №295 від 10.05.02 „Про затвердження заходів МОН на виконання державної програми „Онкологія”: - №148 від 27.02.02. „Про підвищення рівня профілактичної роботи серед дітей та молоді по запобіганню незаконному вживанню наркотичних засобів і психотропних речовин”; - №397 від 11.07.02 „Про заходи МОН щодо реалізації постанови КМУ від 05.06.02 №766 „Про затвердження Комплексної програми протидії торгівлі людьми ”; - №157,281 від 12.06.02 „Про подальший розвиток Міжнародного проекту „Європейська мережа шкіл сприяння здоровю в Україні”; - №651 від 14.11.02 „Про виконання постанови КМ України від 24 жовтня 2002р. №1566 „Про затвердження програми імунопрофілактики населення ”; - №315 від 30.05.02 „Про затвердження заходів МОН України на виконання Указу Президента України від 15.03.2002 № 258 „Про додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя”: - №445 від 05.08.02 „Про впровадження Комплексної програми формування навичок здорового способу життя серед дітей та підлітків (за проектом „Діалог”)”;
18. Закон України „Об освіті”.
19. Закон України „Про середню освіту”.

Зразок складання психолого-педагогічної характеристики учня

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УЧНЯ

1. Загальні відомості. Прізвище, ім'я, по батькові, школа, клас, вік, який рік в даному класі, школі, стан здоров'я. Чи відповідає віку стан розвитку.

2. Відомості про умови життя та праці в сім'ї. Умови життя учнів в сім'ї, режим дня, участь в домашньому господарстві що з родинних умов сприяє або заважає учневі успішно навчатися.

3. Успішність, ставлення до навчання, інтереси учня. Успішність, увага на уроках, систематичність виконання домашніх завдань, причини не виконання. Інтерес до навчання. Виробничі інтереси. Інтерес до майбутньої професії. Прояви допитливості на уроках. Інтерес до мистецтва (участь у художній самодіяльності, відвідування кінотеатру тощо). Спортивні інтереси.

4. Основні риси характеру:

- вольові якості (наполегливість, самостійний, слабовільний, неорганізований тощо.)

- ставлення до людей (чуйний, чесний, добрий, жорстокий, байдужий).

- самооцінка.

- ставлення до трудової та навчальної діяльності (працьовитий, охайний, ретельний, чи навпаки).

5. Положення учня в колективі. Ставлення його до успіхів колективу, до товаришів по класу, до громадської думки, чи користується авторитетом, повагою, з яким товаришує. Чи бере участь в громадському житті класу, школи. Які доручення виконує.

6. Розумовий розвиток і особливості пізнавальної діяльності. Загальний розумовий розвиток (кругозір, ерудиція, начитаність), розвиток мови. Самостійність, глибина мислення. Спостережливість.

/підпис студента-практиканта/ /підпис шкільного психолога/

Зразок складання психолого-педагогічної характеристики класу

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КЛАСУ

1. Загальні відомості про клас. Кількість учнів, в т. ч. хлопців, дівчат. Успішність, дисципліна, відвідування.
2. Взаємодопомога, самоуправління, товариські взаємовідносини в колективі.
3. Спрямованість колективу класу. Моральне обличчя класу, загально колективні інтереси (гуртки, спорт, ігри, екскурсії, клуби, вечори), їх вплив на успішність і поведінку учнів.
4. Навчальна і трудова діяльність в класі. Ставлення до навчання, до окремих навчальних предметів, вчителів. Ставлення до суспільного-корисної праці. Взаємодопомога в навчанні та праці, загальний рівень розвитку класу, активність. /підпис студента-практиканта/ /підпис класного керівника, керівника - психолога/

ОРІЄНТОВНА СХЕМА СКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

Характеристика Учня _____ класу _____ школи № _____ р. _____
За _____ навчальний рік.

1. Загальні відомості про школяра (вік, стан здоров'я, умови сімейного виховання.).

2. Психологічна характеристика місця і ролі школяра в сім'ї, взаємини в сім'ї (стосунки між членами сім'ї, відношення батьків до дитини, дитини до батьків), умови виховання (наявність єдності вимог членів сім'ї до дитини, допомога і контроль за виконанням домашніх завдань, участь школяра в домашній праці) індивідуальні особливості дитини (інтереси, захоплення).

3. Загальна психологічна характеристика класного колективу, членом якого є школяр. Між особові стосунки в колективі. Симпатії і антипатії, дружба, товариство. Відношення до громадської роботи, успішність і дисципліна.

4. Характеристика стосунків школяра до колективу. Потреба бути членом колективу, зважати на його думку, боротися за його честь. Авторитет школяра в колективі (соціометричний статус). Товариськість і розуміння інших людей. Схильність школяра масовідним соціально-психологічним явищам (наслідуванню, змаганню, навіюванню, моді, звичаям, традиціям і так далі). Відношення до негативних соціально-психологічних явищ в колективі (списуванню, підказуванню, круговій поруці, заздрість і так далі) Приналежність і відношення до неформальних груп.

5. Спрямованість особи. Особиста, громадська або ділова спрямованість особи школяра, емоційна спрямованість. Характеристика усвідомлених мотивів : структура інтересів, їх глибина, широта, пристрій і дієвість. Найбільш яскраво виражені пізнавальні інтереси, інтерес до мистецтва, літератури, спорту і так далі. Читацькі інтереси. Погляди і інтереси. Єдність знання і поведінки. Прагнення школяра, його наміри, мрії, ідеали.

6. Темперамент. Прояв деяких особливостей типу вищої нервової діяльності (сила, урівноваженість, рухливість). Прояв деяких властивостей темпераменту (сенситивності, екстра-інтравертованості, імпульсивності, ригідності та ін.).

7. Здібності. Загальні і спеціальні здібності. Найбільш видатні здібності учня (музичні, технічні, математичні, організаторські та ін.)

8. Характер. Риси вдачі, що проявляються в стосунках до оточення: до товаришів, учителів, батьків: доброта, товариськість, навіюваність, конформізм та ін. Риси вдачі, що проявляються в стосунках до громадської роботи, до праці, до вчення: працьовитість, сумлінність, сумлінність та ін. Мотиви того або іншого відношення. Риси вдачі, що проявляються до речей, акуратність або неохайність, дбайливе або недбале відношення до речей і так далі. Риси вдачі проявляються по відношенню до самого собі: самолюбність, честолюбство, зарозумілість, скромність, соромливість, гордість.

9. Уривень домагань і самооцінка школяра. Характеристика рівня домагань (занижений, адекватний, завищений). Співвідношення самооцінки і рівня

домагань. Оцінка своїх можливостей школярем (упевненість, скромність, самовпевненість і так далі) Вимогливість до себе. Відношення до критичних зауважень учителів і товаришів. Відношення школяра до самовиховання і його прояв в різних видах діяльності.

10. Учень в різних видах діяльності. Відношення школяра до вчення. Вибірче відношення до учбових дисциплін. Успішність і дисциплінованість. Мотиви вчення. Відношення до громадської діяльності. Співвідношення різних видів діяльності учня. Професійна орієнтація і вибір професії. Соціальна активність школяра.

11. Характеристика пізнавальної діяльності. Особливості сприйняття, міра розвитку спостережливості. Особливості пам'яті, типи пам'яті, точність, швидкість, тривалість утримання матеріалу. Характеристика уваги: стійкість, розподіл, неухважність і інші особливості. Співвідношення творчої і відтворюючої уяви. Міра розвитку образного і абстрактного мислення, систематичність і критичність мислення, рівень розвитку логічного мислення (послідовність і довідність у викладі своїх думок, уміння виділяти загальні і відмітні ознаки, уміння міркувати і робити висновки). Самостійність в судженнях і виводах. Міра розвитку усної і письмової мови: багатство словника, уміння виражати свої думки в усній і письмовій мові.

12. Особливості емоційно-вольової сфери. Міра емоційної збудливості школяра. Швидкість протікання і зміни емоцій. Переважаючий настрій школяра. Зовнішня вираженість емоційних переживань. Емоційна стійкість в напруженій обстановці і при невдачах. Характер емоційної реакції на педагогічні дії. Розвиток вищих почуттів (моральних, інтелектуальних, естетичних). Глибина і стійкість почуттів. Уміння стримати емоційні переживання і змінювати їх. Вольові особливості: цілеспрямованість, самостійність, ініціативність, рішучість, наполегливість, самовладання, моральна вихованість волі та ін.

13. Педагогічні рекомендації. Вказати необхідні рекомендації для поліпшення виховної роботи з учнями (побажання на адресу учителів, батьків, класного і шкільного колективу, а так само на адресу самого школяра).